

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

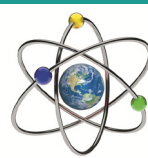
№10
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 612 sahifa,
3-oktyabr, 2025-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

The Use of Innovative Pedagogical Technologies in the Development of Critical Thinking	16
<i>Gulnar Atakhanova Orinbaevna</i>	
Current Aspects of Designing and Implementing Extracurricular Educational Activities at the Primary General Education Level.....	20
<i>Amankosova Dinara Gabitovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyachi shaxsiyati va kasbiy mahorati shakllanishining nazariy asoslari....	24
<i>Axmadaliyeva Moxlaroy To'xtapolatovna</i>	
Pedagogical Model and Stages of Teaching Subjects Through a Project-Based Approach	28
<i>Bannayev Qosimjon</i>	
Lotin tili va zamonaviy tibbiy terminologiya: tarixi, vazifasi va amaliy ahamiyati	31
<i>Eshmurodova Shirin Oybekovna</i>	
Motor alaliyaning nonutqiy simptomatikasi	34
<i>Isayeva Mushtariy Alisher qizi</i>	
Talabalar etnomadaniy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik omillari	38
<i>Isomiddinov Asliddin Baxriddin o'g'li</i>	
Texnologiya darslarida o'quvchilarning texnik savodxonligini robototexnika elementlari asosida rivojlantirish.....	41
<i>Jabborova Umida</i>	
Fizika fanini mutaxassislik fanlari integratsiyasi asosida o'qitishda bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	45
<i>Xayrullayev Asliddin Isatullayevich</i>	
Talaba tomonidan mutaxassislik tilini o'zlashtirishda monologik nutqni o'rgatishning samarali usullari masalasi haqida.....	51
<i>Karimov N. M.</i>	
Zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashda kasbiy motiv va motivatsiyaning o'rni	54
<i>Melikova Einora Shuxratovna</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda pragmatik kompetensiyaning roli.....	58
<i>Mustafayeva Nilufar Ulashovna</i>	
O'quvchilarda iqtisodiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik strategiyalari	62
<i>Nishonova Dilafuz</i>	
Computer-Based Formative Assessment: Advantages and Challenges in Teaching English to High School Students	66
<i>Obidjonova Shokhista Bakhtiyorovna</i>	
Metata'lim texnologiyalari asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlash tizimini takomillashtirish.....	70
<i>O'rolboyeva Durdona Sayfiddin qizi</i>	
Sun'iy intellekt asosidagi darslarning an'anaviy darslarga nisbatan samaradorligini qiyosiy tahlil qilish.....	73
<i>Rasulev Bobirjan Atxamovich</i>	
Pedagogik faoliyatda pedagogning kasbiy taraqqiyoti motivatsiyasining psixologik xususiyatlari	78
<i>Rustamova Surayyo Shaxobiddinovna</i>	
Innovatsion kompetentlik tushunchasi va uning ilmiy-pedagogik asoslari.....	84
<i>Soliyev Eliyor Ravshan o'g'li</i>	
Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar eshituv idrokini o'yinlar yordamida rivojlantirishning samarali usullari	88
<i>Xalilova Shahnoza</i>	
Zamonaviy ta'limda kommunikativ kompetensiyaning o'rni va ahamiyati.....	92
<i>Yaqubova Nigoraxon Ibrohimjon qizi</i>	
Soliq yuki – mamlakat soliq soliq tizimining asosiy mezonidir	97
<i>Suyunov Otabek Shuxrat o'g'li</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish va takomillashtirish yo'llari	101
<i>Ibodova Sarvinoz Sayfilloyevna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida gosital pedagogika fanini o'qitishning dolzarb masalalari va uning uslubiy ta'minoti	106
<i>Inogamova Dilfuza Rahmatullaevna</i>	

Chizma geometriya va kompyuter grafikasi: an'anaviy fan va zamonaviy texnologiyaning uyg'unlashuvi .	111
Raximov A. M., Tairova N. S., Sabirova D. U., Xasanova S. T., Tashpulatov R. X.	
Геймификация в обучении английскому языку на начальном этапе обучения	114
Курбанова Назира Низомиддиновна	
Talabalarda tanqidiy va evristik fikrlashni shakllantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	117
Adjiev Nayrullo Nazrulloevich	
Konstruktiv yondashuv asosida tabiiy fanlar (science)ni o'qitish metodikasi.....	122
Amirullayeva Barno Abdulhaqovna	
Kimyo o'qitishda o'quvchilarning ijodiy faoliyatini shakllantirishning tajriba-sinov natijalari.....	126
Artiqov Maqsud Bahodirovich, Babanazarova Ayzada Omirbaevna	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarni bilingvist sifatida shakllantirishda til o'rganish ko'nikmalari va kompetentsiyalarining rivojlanishi	131
Axmadjonova Gulira'no Muxtorjon qizi	
Talabalarning ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishda kooperativ ta'limning metodik yondashuvlari.....	135
Botiraliyeva Gulobar Mahamadismoil qizi	
Talabalarni intellektual faoliyatga tayyorlashda ijtimoiy sherikchilikning pedagogik va metodik asoslari	139
Dilbarjonov Avazbek Ravshanbek o'g'li	
Teacher-Centered and Child-Centered Methods in Early Childhood Education: Insights From Finland and Uzbekistan	143
Djaparova Gulnoza	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Metodik mahorat kuni" va "Metodik mahorat soati"ni tashkil etish	150
Do'stov Davron Zulhaydarovich	
Theoretical, Methodological, and Practical Factors of Differentiated Education	155
Ergash Shonazarovich Khasanov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual qobiliyatini rivojlantirishda kognitiv yondoshuv	160
Gulbahor Xamidova	
Mustaqil ta'lim – mustahkam bilim.....	164
Halima Shukurova Sunatullayevna	
Integrating Google Classroom and Project-Based Learning for Enhanced Synchronous and Asynchronous Education.....	168
Inomkhojaeva Shodiyakhon Abdukodirkhoja qizi	
O'quvchilarning innovatsion fikrlash ko'nikmalarini takomillashtirishning nazariy asoslari.....	174
Mamadaliyev Axadjon G'aniboyevich	
Hududiy rivojlanishda innovatsion yondashuvlarni strategik boshqaruvga integratsiya qilish yo'llari.....	177
Mo'minov Fazliddin Xusniddin o'g'li	
O'rta yoshdagi ayollarda harakat faoliyatini rivojlantirishda milliy o'yinlarning pedagogik ahamiyati	184
Mustafoev Sherali	
Pedagogical and Psychological Foundations of Developing Higher-Order Thinking Skills in Students.....	188
Nasimova Zarina Isomiddin kizi	
Pedagogik ijodkorlikning kasbiy professionallikda namoyon bo'lish xususiyatlari.....	193
Numonova Dildor Umurzoqovna	
Ko'zi oqiz boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetentsiyasini o'rganishning nazariy asoslari	196
Qarshiboyev Asliddin	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish masalalari.....	200
Qilichova Marxabo Xudayqulovna	
The Transformation of Existential Thought in British Literature: Iris Murdoch's Philosophical Humanism and the Reinterpretation of Freedom	204
Rahmonqulova Zarnigor Nasimjon qizi	
Sportchilarning elektron platformalardan foydalanishning metodik tahlili	209
Saydullayev Zafar Erkinovich	
Adabiy ta'limda estetik tarbiya	216
Sharipov Elmurod Sa'dulla o'g'li	
O'qituvchi-trenerning ko'p qirrali kasbiy-pedagogik funksiyalari	220
Sulaymonov Jaxongir Solijonovich	
Uzluksiz kasbiy rivojlanishda art-pedagogikaning o'qituvchilar hissiy farovonligiga ta'siri	223
Suvanova Kamola Raimqul qizi	

Raqamlashtirish muhitida umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini oshirish	226
<i>Xamidova Komila Maxmudovna</i>	
Oliy ta'limda kvest texnologiyasi yordamida fizika fanining murakkab tushunchalarini o'zlashtirish samaradorligini oshirish metodikasi.....	231
<i>Yo'ichiyev Shaxriyor Xusanovich, O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi</i>	
Совершенствование профессиональных компетенций будущих инженеров на основе интегративного подхода	235
<i>Умарова Гулчехра Абитовна</i>	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning aqliy qobiliyatining psixologik xususiyatlari	238
<i>Alanazarova Sholpan Artikbaevna, Artiqbaeva Miyassar Jumanazarovna</i>	
Biologiya ta'limida innovatsion metodlarni joriy etishda ta'lim menejmentining roli	241
<i>Allayorova Maloxat Normaxmat qizi</i>	
Integrating Innovative Technologies for the Enhancement of Speech and Communication Skills Among Learners With Intellectual Disabilities in Uzbekistan: Pedagogical Approaches and Developmental Outcomes	244
<i>Donisheva Gulruy Akhrorkulovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilar o'qish savodxonligini rivojlantirishga metodik jihatdan tayyorlash	247
<i>Doniyarov Mavlonbek Arabovich</i>	
Kimyoviy birikmalarda bog'lar sonini hisoblashning yangi matematik usullari	252
<i>Ergashev Vahob Ergashevich</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	257
<i>G'aniyeva Maftuna Abduaziz qizi</i>	
Pedagogika oliy o'quv yurtlarida steam fanlarini raqamli texnologiyalar asosida o'qitishning metodik asoslari	261
<i>Jamolova Sitara Muzaffar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining matematik tafakkurini rivojlantirishda didaktik o'yinlar va interaktiv metodlardan foydalanish samaradorligi	264
<i>Mamadiyrov Jamol</i>	
Zamonaviy ta'lim jarayonida talabalar mustaqil faoliyatini rivojlantirishda pedagogik yondashuvlar	268
<i>Mamayusupova Nafisa Abdulatifovna</i>	
Para yengil atletikachilarda nayza uloqtirish texnikasini takomillashtirish uslubiyati	271
<i>Qiyomova Shohsanam Yarash qizi</i>	
Difficulties in Enhancing Communicativeness of Pre-Service English Teachers	275
<i>Kurbonova Maftuna Fakhriddinovna, Mirzayeva Gulshan Azamatovna</i>	
Principles of Teaching Basic Foreign Language Skills (EFL)	278
<i>Samandarova Gulsara Ismatilloevna</i>	
O'quvchilarning innovatsion ta'lim muhitida tayanch kompetensiyalarini shakllantirishning dolzarbligi	282
<i>Toshpulatova Farida Radjabovna</i>	
Корпоративная культура педагогов и внутренняя стабильность ДОО	286
<i>Буранова Шохноза Абдуразаковна</i>	
Развивать личностные качества учащихся на уроках географии	290
<i>Шадиева Нигора Шариповна</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida oliy ta'lim sifatini oshirishda innovatsion yondashuvlar	295
<i>Baytileuova Gulnaz Quralbay qizi</i>	
Yangi avlod pedagoglarini tayyorlash: kompetensiyalar va qadriyatlarining roli	298
<i>Ro'ziboyeva Ma'mura Abdunabiyevna</i>	
Astronomiya fanini o'qitishda integrativ yondashuvdan foydalanib o'qitishning ta'lim tizimidagi o'rni	301
<i>Barakayeva Sarvinoz To'liqunovna</i>	
Alohida e'tiborga muhtoj bolalar bilan ishlashda yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash	305
<i>Usmonov Salohiddin Dushan o'g'li, Namozova Sevinch Asqar qizi</i>	
Ma'naviy-axloqiy sifatlarni tarbiyalashda pedagogik qadriyatlarining ustuvorligi	310
<i>Jumayeva Gulnara Tursunpulatovna</i>	
Talabalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlarini maqsadli boshqarishga tayyorlashning nazariy asoslari	314
<i>Mahmudova Zulfiya Xomitovna</i>	
Pedagogical Methodology Improve Students' Professional Mobility in Acquisition of Specialty	319
<i>Khidirova Muhabbat Murodillayevna</i>	

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida pedagogik texnologiyalardan foydalanish	322
Ismoilova Surmaxon Amonovna, Yusupova Mohinur	
Qoraqalpoqlarning dehqonchilik marosimlari	326
Orinboyeva Go'zal Polatovna	
The Complexity of Training Teaching Staff for Work in Public Schools Organized in Medical Stations in Uzbekistan.....	330
Inogamova Dilfuza Rakhmatullaevna	
Boshlang'ich ta'lim texnologiya fanini o'qitishda STEM yondashuvi orqali o'quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish.....	335
Jabbarova Zuhra Omondullayevna	
Eshitishda nuqsoni mavjud bolalarni nutqini shakllantirish metodikasi	338
Z. N. Mamarajabova	
5–7-sinf qizlarida raqamli texnologiyalar ta'sirida tarbiya jarayonining o'ziga xosliklari.....	341
Abdurazzoqova Marg'uba Muxammad qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional intellektni rivojlantirish diagnostikasi: metodlar va natijalar ..	345
Abduxamidova Dilorom Abdumuminovna	
PISA topshiriqlari asosida o'quvchilarda tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish	349
Axunjanova Shirmonoy Isroiljonovna	
Bo'lajak surdotarjimonlar uchun faoliyat turlarini tanlashda ko'maklashish	354
Dehqanova Muborakxon G'iyosiddinovna	
Mustaqil ta'limni tashkillashtirishda tarjimadan foydalanish jarayonlari	357
Erkayev Elmirza Temirovich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy faoliyat samaradorligini oshirishda kreativ va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarining o'rni.....	361
Jumayeva Muxlisa Shokir qizi	
Tasks, Exercises, and Activities in the English Classroom: Differences, Similarities, and Effective Use	366
Qodirov Olim Odilovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish masalalari	372
Safarova Mohichehra Xonzafarovna	
Malaka oshirish tizimida boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tabiiy-ilmiy savodxonligini rivojlantirish masalalari.....	376
Saidova Dilnoza Maripovna	
O'zbekiston va Yaponiya dzyudo trenerlarining mashg'ulot jarayonlarini qiyosiy tahlili.....	380
Sharipov Xabibullo Abduqahhorovich	
"Kompyuter lingvistikasi"ning rivojlanish tendensiyasi.....	386
Xusanboyeva Muxlisa Ikrojon qizi	
Педагогические технологии стратегического развития взаимного сотрудничества организаций дошкольного образования и родителей.....	392
Тухлиев Муслимбек Шерзод угли	
Oliy ta'limda inklyuziv ta'lim tizimini joriy etish muammolari	397
Dilbar Nurkeldiyeva	
Ixtisoslashtirilgan ta'lim muasasalarida tarbiyaning o'rni.....	401
Laylo Sharopovna Nurmuxamedova	
Intellektida kamchiligi bo'lgan bolalarning ijtimoiylashuvida muloqotning shakllanish xususiyatlari	405
Shahnoza Amirsaidova	
Aqli zaif bolalarga ta'lim jarayonida o'yin faoliyatini shakllantirishning ahamiyati.....	409
Ziyodullayeva E'zoza Ne'matjonovna	
Pedagogik texnologiyalar metodlarini tanlash va qo'llashning umumiy mezonlari	412
Abdullayeva Komila Tursunovna	
Didaktik o'yinlar vositasida 2-sinf o'quvchilarida bog'lanishli nutq ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari	416
Askarova Gulayim Arislan qizi	
Yugurib kelib uzunlikka sakrovchilarda tezkorlikni samarali va jadal rivojlantirishni ilmiy asoslash.....	420
Avazov Shukrullo Ibatovich, Nuraliyeva O'g'iloy Shomurotovna, Mustafayev Ismoil Nuralio'g'li	
Boshlang'ich sinflarda kreativ ta'limning o'ziga xos xususiyatlari va zaruriyati.....	425
Axmedova Mastura Jamoliddinovna	
Imkoniyati cheklangan o'quvchilarda tabiatshunoslik kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	430
Azizova Dilnora	

Bo'lajak shifokorlarda tibbiy – deontologik kompetensiyalarni shakllanishida tibbiy amaliyotning ahamiyati.....	435
Babadjanova Gulchexra Baxtiyarovna	
Bolaning aqliy rivojlanishini yoritadigan ko'rsatkichlar	440
Bozorboyev Javlon Davlatali o'g'li	
Bo'lajak oligofrenopedagoglarning kasbiy-metodik kompetensiyalarini rivojlantirish xususiyatlari.....	445
Daminova Maftuna Asqarali qizi	
Kreativ pedagogika fani va mantiqiy fikrlash kompetentligi orasidagi bog'liqlik.....	449
Diyora Egamberdiyeva	
Oilani mustahkamlovchi va ajralishiga olib keluvchi omillar	454
Haqberdiyev Jamoliddin Abdug'affor o'g'li	
Quality Management as a Functional and Attributive Characteristic of Modern Management.....	458
Jabbarbergenova Bibimaryam Amangeldievna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faoliyatini rivojlantirishda pedagogik va psixologik jarayonlar	464
Mamedova Maxfuza Erkinovna	
Huquqiy ong va madaniyatni shakllantirishda yuridik ta'limning roli: tahlil va takliflar	470
Mansurova Zilola Akromxonovna	
Pedagogik ta'limda klaster yondashuvi: O'zbekiston va jahon tajribasi	474
Nafisa Tokhirova Dilshod qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy-pedagogik asoslari: zamonaviy yondashuvlar va innovatsion imkoniyatlarning integratsiyasi asosida shakllanish jarayoni.....	478
Norqulov Lutfullo Mamarajabovich	
Montessori metodikasi va undagi bolalar sensomotorikasini rivojlantirishga doir tajribalar tahlili	484
Parmonova Laylo Ilxomovna	
Molekulyar fizikani modellashtirish orqali o'qitish metodikasini takomillashtirish.....	488
Q. U. Tog'ayeva	
Milliy tarbiyada raqamli vositalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	493
Qo'shnazarova Nozima Maxmutjon qizi	
Learning Intercultural Communication Through Social Media: the Approach of Modern Students	498
Raxmonqulova Feruza Akmal qizi	
Aqliy rivojlanishda muammolari bor maktab o'quvchilarida geometrik tushunchalarni shakllantirishning nazariy asoslar.....	502
Shodiyeva Navbaxor Xabibulla qizi	
Logopedning kasbiy faoliyatida deontologiya va kompetentlikning roli va ahamiyati	506
Temurova Gulchexra Xudoyqulovna, Isomitdinova Shaxinabonu Zavqiddin qizi	
STEAM ta'limida lego konstruktlorlarining o'rni va ahamiyati.....	511
Toshpulatova Farida Radjabovna	
Diagnostikasi va reabilitatsiya qilishda eshitishda nuqsoni bo'lgan bola va ularning ota-onalari bilan bog'liq muammolar.....	514
Toshpulova Nodira Sultonmurod qizi	
Talabalarni maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalar hamkorligi o'rtasidagi o'zaro munosabat shakllari.....	518
Turdiqulova Luiza Zayniddinovna	
O'zbekistonda ESG tamoyillarining ta'limga integratsiyasi: yutuqlar, muammolar va istiqbollari	522
Tursunova Shahzoda Baxromovna	
Maktabgacha yoshdagi aqli zaif bolalarning fazoviy tasavvurlarini shakllantirish	526
Xamidova Muyassar Polsaidovna	
Mustaqil ta'limni tashkil etishning asosiy didaktik prinsiplari.....	530
Yuldashev Shukrullo	
Комплексная методика развития и обучения юных футболистов	536
Ортиков Умиджон Худойбердиевич	
Особенности деятельности детей с нарушением зрения	544
Юсупова Назира	
Integration of Music and Language: Creative Approaches to Teaching English to Music Students	548
Akbarova Moxichexra	

Ingliz tilida yozuv malakalarini takomillashtirishda baholash metodikasi.....	553
<i>Alimardonova Malika Botir qizi</i>	
Yosh kurashchilarni jismoniy va aqliy rivojlantirishda basketbol o'yinining ahamiyati	560
<i>Haqnazarov Qurbon Qo'shayevich</i>	
Voleybol murabbiylarining innovatsion fikrlash qobiliyatini shakllantirish usullari	566
<i>Haqqulov Akbar Abdiraupovich</i>	
Sociolinguistic Competence and Intercultural Communicative Competence: Intertwining Concepts and Practical Implications	571
<i>Kuchmurodova Gulnora Khatamovna</i>	
Ilk qadam davlat dasturida steam ta'lim elementlaridan foydalanish imkoniyati	575
<i>Nazarova Aziza Sohib qizi</i>	
Kasbiy rivojlanish jarayonida rahbar shaxsiy sifatlarini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	579
<i>Roziqova Nazokat Alisher qizi</i>	
Deontologik yondashuvning nazariy-pedagogik asoslari va uning ta'lim tizimidagi ahamiyati	583
<i>Tashpulatova Nodira Olimjon qizi</i>	
Kasbiy-pedagogik tayyorgarlikda fanlararo integratsiya asosida boshlang'ich ta'lim yo'nalishi o'qituvchilarining metodik salohiyatini oshirish yo'llari.....	586
<i>Xashimova Aziza Alisherovna</i>	
Природа и механизм действия биологических иммуностимуляторов на организм животных	590
<i>Койилова Мехринисо Джураевна</i>	
Badiiy asarlar ustida ishlash jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining emotsional intellektini shakllantirish mezonlari	594
<i>Jamalova Kamola Shahobiddinovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish asosida fizika o'qitish metodikasini takomillashtirish	600
<i>Musurmonova Shaxnoza Dilshod qizi</i>	
Futbolchilarda texnik tayyorgarlikni takomillashtirishning ilmiy-metodik asoslari.....	606
<i>Babayev Anvarjon Axmedovich</i>	

MUSTAQIL TA'LIMNI TASHKIL ETISHNING ASOSIY DIDAKTIK PRINSIPLARI

Yuldashev Shukrullo

Xalqaro Nordik universiteti doktranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada mustaqil ta'limni samarali tashkil etish uchun zarur bo'lgan asosiy didaktik prinsiplarga e'tibor qaratilgan. Unda ta'lim jarayonida talabaning o'zini-o'zi rivojlantirishiga, mustaqil fikrlashiga hamda o'quv motivatsiyasini oshirishga xizmat qiluvchi prinsiplar tahlil etilgan. Shuningdek, xorijiy tajribalar asosida ta'limni shaxsga yo'naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etishning samarali usullari yoritilgan.

Kalit so'zlar: mustaqil ta'lim, didaktik prinsiplar, ta'lim metodikasi, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, kompetensiyaviy rivojlanish.

Abstract: This article focuses on the main didactic principles necessary for the effective organization of independent learning. It analyzes the principles that contribute to students' self-development, independent thinking, and motivation in the learning process. Moreover, based on foreign experience, the article discusses effective methods of organizing education through a learner-centered and competence-based approach.

Key words: independent learning, didactic principles, teaching methodology, learner-centered approach, competence development.

Аннотация: В данной статье рассматриваются основные дидактические принципы, необходимые для эффективной организации самостоятельного обучения. Анализируются принципы, способствующие саморазвитию студентов, формированию самостоятельного мышления и повышению мотивации к обучению. Кроме того, на основе зарубежного опыта освещаются эффективные методы организации обучения, основанные на личностно-ориентированном и компетентностном подходах.

Ключевые слова: самостоятельное обучение, дидактические принципы, методика обучения, личностно-ориентированный подход, развитие компетенций.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim jarayoni shiddat bilan o'zgarayotgan jamiyat ehtiyojlariga mos ravishda takomillashib bormoqda. Bugungi kunda ta'limning asosiy maqsadi – talabalarda mustaqil fikrlash, o'zini o'zi rivojlantirish, muammolarni mustaqil hal eta olish, ijodiy yondashuv va hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishdan iborat. Bu esa ta'limda faollashtiruvchi usullarni, xususan, mustaqil ta'limni samarali tashkil etishni talab etadi. Mustaqil ta'lim nafaqat bilish faoliyatini faollashtiradi, balki shaxsiy mas'uliyat, tashabbuskorlik va o'zini anglash kabi fazilatlarni ham rivojlantiradi. Mazkur jarayonni sifatli tashkil etishda didaktik prinsiplarning to'g'ri tanlanishi va qo'llanilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Mustaqil ta'limni tashkil etish bugungi kunda nafaqat O'zbekistonda, balki butun dunyoda ta'limni zamonaviylashtirish hamda shaxsga yo'naltirilgan o'qitish tamoyillarining ajralmas qismi hisoblanadi. Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etishda talabalar mustaqilligini ta'minlash asosiy omilga aylanmoqda. Shu bois, mustaqil ta'limni tashkil etishda qo'llaniladigan didaktik prinsiplarni chuqur tahlil qilish, ularni ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan asoslab berish dolzarb masalalardan biridir. Xususan, zamonaviy pedagogika bu borada yangicha yondashuv va texnologiyalarni ishlab chiqishni talab qilmoqda, bu esa mavzuni chuqur o'rganishni zarur qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

A. Bozorova va G. Sayfullayevalarning tadqiqotlariga ko'ra, kredit-modul tizimida ikkita asosiy masalaga alohida e'tibor qaratiladi:

- talabalarning mustaqil ishlashini ta'minlash;
- talabalar bilimini reyting asosida baholash.

Kredit-modul tizimining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- o'quv jarayonlarini modul asosida tashkil etish;
- bitta fan yoki kurs (kredit)ning qiymatini aniqlash;
- talabalar bilimini reyting ballari asosida baholash;
- talabalarga o'z o'quv rejasini individual tarzda tuzish imkoniyatini yaratish;
- ta'lim jarayonida mustaqil ta'lim olish ulushini oshirish;
- ta'lim dasturlarining moslashuvchanligini ta'minlash va mehnat bozorida talabdan kelib chiqib ularni o'zgartirish imkonini berish.

O.A. Qo'ysinovning fikricha, "mustaqil ta'lim olish maqsadini belgilash va uning o'quvchilarda mustaqil bilim olish, mustaqil ishlash, ijodkorlik, egallangan bilimlarni amaliyotda qo'llash hamda o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini shakllantirish orqali umumiy kasbiy rivojlanishni ta'minlashga asos bo'ladi."

N.A. Muslimovning ta'kidlashicha, "mustaqil ta'lim – bu bilimlarni o'zlashtirish, tasavvurlarni rivojlantirish, tushunchalar, ko'nikma va malakalarni hosil qilishga qaratilgan o'quv jarayonining subyektiv, maqsadga muvofiq, muntazam va mustaqil faoliyatini tashkil etishdir."

Professorlar R.X. Jo'rayev va S.T. Turg'unovlar qayd etishicha, "mustaqil ta'lim – bu insonning o'zi tanlagan vositalar hamda adabiyotlar yordamida ajdodlar tajribasini, fan va texnika yutuqlarini o'rganishga yo'naltirilgan shaxsiy harakatlar jarayonidir. Bunda insonning ichki dunyosi, his-tuyg'ulari va mustaqil fikrlash qobiliyati asosiy o'rin tutadi."

Mustaqil ta'lim olishni tashkil etish uchun nafaqat muayyan kasb yoki faoliyat sohasiga qiziqish, balki shu faoliyat turiga layoqat ham zarur. Mustaqil ta'lim bevosita mustaqil fikrlash bilan uzviy bog'liq bo'lgani sababli, "mustaqil fikrlash – insonning o'z oldida turgan muammolarni maqsad va vazifalarni belgilagan holda, o'z bilimi va hayotiy tajribasiga tayanib, turli usul va vositalar yordamida mustaqil ravishda hal qilishdan iborat aqliy faoliyatdir."

Pedagog olim N.A. Muslimovning "Kasb ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari" mavzusidagi doktorlik dissertatsiyasida talabalarning mustaqil ta'lim olishiga alohida e'tibor qaratilgan. Unda talabalarning bilimlarni o'zlashtirish jarayonida mustaqil ta'lim olish, ya'ni avtodidaktika (o'z-o'zini o'qitish va avtonomlik) tamoyillari hamda tashkiliy-metodik shart-sharoitlar o'rganilgan.

Z.U. Saidova va D.B. Sultanovalarning tadqiqotlariga ko'ra, mustaqil o'rganish sog'lig'ida muammolari mavjud, ish jadvali zich yoki yuqori iqtidorli o'quvchi-talabalar uchun juda mos keladi. Ko'pincha yuqori natijalarga erishgan talabalarga darslarga qatnashmasdan mustaqil ta'lim olish imkoniyati beriladi. Mustaqil ta'lim o'z-o'zini o'qitish va ilmiy izlanish ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda talabani mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatadi.

Z.Sh. Mirzayeva va V.B. Fayzievlarning izlanishlariga ko'ra, mustaqil ta'lim – bu o'quv dasturida belgilangan fanlardan o'quvchi tomonidan o'zlashtirilishi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish jarayonidir. U o'qituvchi tavsiyasi asosida, sinfdan tashqari sharoitda amalga oshiriladi. O'quvchilarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalari – bu o'quv adabiyotlari bilan mustaqil ishlash, amaliy topshiriqlarni bajarish hamda o'z ishini himoya qila bilish malakalaridan iborat.

Mustaqil ishlarni bajarishning ijobiy jihatlari haqida V.I. Andriyanova, O.B. Berdiyeva, E.I. Zakinov, O'N. Sultonova va S. Matjonovlarning tadqiqotlarida ham batafsil fikr yuritilgan. Ularning ishlarida o'quvchilarning og'zaki va yozma ijodiy ishlarini tashkil etish, mustaqil fikrlashni shakllantirish va ijodiy tafakkurni rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Zero, ma'naviy barkamol avlodni shakllantirishda ijodiy ishlar va mustaqil faoliyat yuritish o'z-o'zidan erkin tafakkurni talab qiladi. Mustaqil fikri va o'z nuqtai nazariga ega bo'lmagan o'quvchi ijodkor bo'la olmaydi hamda mustaqil faoliyat yurita olmaydi.

Oliy ta'lim tizimida mustaqil ta'lim sifatini oshirish zamonaviy pedagogik, innovatsion va axborot texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish hamda ilg'or ish tajribalarini ommalashtirishni taqozo etadi. Oliy ta'lim tizimidagi elektron ta'lim resurslarining asosiy vazifalari quyidagilardir:

- mustaqil ta'lim jarayonini yagona tizim asosida ishlab chiqish;

- mustaqil ta'limni tashkil etishda aniq maqsad va vazifalarni belgilash;
- mustaqil ta'lim mazmunini ishlab chiqish;
- ta'lim oluvchining erkin, mustaqil faoliyat yuritishi uchun shart-sharoit yaratish;
- o'quvchilar faoliyatini nazorat qilish va baholashni tashkil etish;
- "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" maqsad va vazifalarini amalda ro'yobga chiqarish;
- fan va texnika yutuqlarini yosh avlodga tezkor yetkazish.

T.R. Niyazmetovanning "O'zbek tili va adabiyoti darslarida mustaqil ish bajarish uslubi" nomli dissertatsiyasida umumiy o'rta ta'limda o'quvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etish yo'llari va uning o'quvchini faollashtirishdagi ahamiyati haqida fikr yuritiladi. Garchi tadqiqotda mustaqil fikrlash masalasi asosiy o'rinda bo'lmasa-da, o'quvchining mustaqil ishlash faoliyati tabiiy ravishda mustaqil mulohaza yuritishni talab etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

A.Bozorova, G. Sayfullayevalarning tadqiqotlariga ko'ra, kredit-modul tamoyilida ikkita asosiy masalaga ahamiyat beriladi:

- talabalarning mustaqil ishlashini ta'minlash;
- talabalar bilimini reyting asosida baholash.

Kredit-modul tizimining asosiy vazifalari sifatida quyidagilar e'tirof etiladi:

- o'quv jarayonlarini modul asosida tashkil qilish;
- bitta fan, kurs (kredit)ning qiymatini aniqlash;
- talabalar bilimini reyting ball asosida baholash;
- talabalarga o'zlarining o'quv rejalarini individual tarzda tuzishlariga imkon yaratish;
- ta'lim jarayonida mustaqil ta'lim olishning ulushini oshirish;
- ta'lim dasturlarining qulayligi va mehnat bozorida mutaxassisga qo'yilgan talabdan kelib chiqib o'zgartirish mumkinligi.

O.A. Qo'ysinovning fikriga ko'ra, "mustaqil ta'lim olish maqsadini belgilash va uning o'quvchilarda mustaqil bilim olish, mustaqil ishlash, ijodkorlik, egallagan bilimlarni amaliyotda qo'llash, o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikma va imkoniyatlarini shakllantirish umumiy kasbiy rivojlanishni ta'minlashga asos bo'ladi".

N.A. Muslimovning fikricha, "mustaqil ta'lim – bilimlarni o'zlashtirish, tasavvurlarini rivojlantirish tushunchalari, ko'nikma va malakalarini hosil qilish bo'yicha o'quv jarayonining subyektiv maqsadga muvofiq, muntazam, mustaqil hamda avtonom faoliyatni tashkil etish demakdir".

Professorlar R.X. Djurayev va S.T. Turg'unovlarning qayd etishicha, "mustaqil ta'lim –bu insonning o'zi tanlagan vositalar hamda adabiyotlar yordamida ajdodlar tajribasini, fan va texnika yutuqlarini o'rganishga yo'naltirilgan shaxsiy harakatlar jarayoni. Bunda insonning ichki dunyosi, his-tuyg'ulari, mustaqil fikrlash qobiliyati asosiy ro'l o'ynaydi". "Mustaqil ta'lim olishni tashkil etish uchun nafaqat muayyan kasbga yoki faoliyat sohasiga qiziqish, balki ushbu faoliyat turiga layoqatning mavjud bo'lishi ham talab etiladi". Mustaqil ta'lim bevosita mustaqil fikrlash bilan uzviy bog'liqligi sababli unga berilgan ta'rifni ham keltirib o'tish maqsadga muvofiq: "Mustaqil fikrlash – insonning o'z oldida turgan muammolarni maqsad va vazifalarini belgilagan holda o'z bilimi va hayotiy tajribalariga tayanib, turli yo'l, usul, vositalar yordamida, o'zining intellektual imkoniyatlari darajasida mustaqil ravishda hal qilishdan iborat bo'lgan aqliy faoliyatidir".

Pedagog olim N.A. Muslimovning "Kasb ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari" mavzusidagi doktorlik dissertatsiyasida talabalarning mustaqil ta'lim olishiga alohida e'tibor qaratilgan. Unda talabalar tomonidan bilimlarni o'zlashtirishda mustaqil ta'lim olish, ya'ni avtodidaktika (avtodidaktika–o'z-o'zini o'qitish va avtonomlik) tamoyillari hamda tashkiliy–metodik shartlari o'rganilgan.

Z.U. Saidova, D.B. Sultanovalarning tadqiqotlariga ko'ra, mustaqil o'rganish sog'lig'i bilan bog'liq muammolari mavjud bo'lgan, intensiv ish jadvali yoki iqtidorli akademik qobiliyatlari bo'lgan o'quvchi talabalar uchun juda mos keladi. Ko'pincha, yuqori natijalarga erishgan talabalarga darsga bormasdan o'rganishlari uchun mustaqil ta'lim olish taklif etiladi. Mustaqil ta'lim o'z-o'zini o'rganish hamda mustaqil ilmiy faoliyat bilan shug'ullanish uchun foydalidir, shuningdek, talabaga mustaqil bo'lishga imkon beradi.

Z.Sh. Mirzayeva hamda V.B. Fayzievlarning izlanishlariga ko'ra, Mustaqil ta'lim – muayyan fandan o'quv dasturida belgilangan hamda o'quvchi tomonidan o'zlashtirilishi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malaka shakllantirishni, o'zlashtirish darajasini amalga oshiriladigan ta'lim shakllaridan bo'lib, o'qituvchi maslahati va tavsiyalari, bilimlar taqsimotiga tayyorgarligi asosida sinfdan tashqarida bajariladi. O'quvchilarning o'quv ijodiy tayyorgarlik tizimida mutaxassislik, ixtisoslik yoki umumkasbiy o'quv fanlaridan chuqur bilim va malakalarga ega bo'lishda mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarining shakllanganligi asosiy rol o'ynaydi. Mustaqil ta'lim olish ko'nikmalariga ularning o'quv adabiyotlari bilan mustaqil ishlash, mustaqil amaliy topshiriqlarni bajarish va bajargan mustaqil topshiriqni mas'ul o'qituvchi va guruh o'quvchilari oldida himoya qila bilish kabi bilim va malakalari kiradi.

Mustaqil ishlarni bajarish va mustaqil ta'limning ijobiy xususiyatlari olimlardan: V.I. Andriyanovanning o'zbek maktablarining 5-6 sinflarida rus tili darsida mustaqil ish bajarishni o'rgatish, O.B. Berdiyeva geometriya ta'limida o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikma va malakalarini shakllantirish metodikasi, E.I. Zakinovning 6–8 sinflarda mustaqil ishlarni tashkil qilishning pedagogik asoslari, O'.N. Sultonova fizikadan o'quvchilarning mustaqil o'quv faoliyatini tashkil etish metodikasi, Pedagog olim S. Matjonovning tadqiqot ishi o'quvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etishga bag'ishlangan bo'lib, unda darslarda o'quvchilarning og'zaki va yozma ijodiy ishlarini tashkil etish masalalari tadqiq qilingan. Zero, ma'naviy barkamol avlodni shakllantirishda ijodiy ishlar va mustaqil faoliyat yuritish o'z-o'zidan erkin tafakkurni talab qiladi. Mustaqil tafakkuri, o'z nuqtai nazariga ega bo'lmagan o'quvchi ijodkor bo'la olmaydi, mustaqil faoliyat yurita olmaydi.

Barcha oliy ta'lim tizimida mustaqil ta'lim sifatini oshirish zamonaviy pedagogik, innovatsion va axborot texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish, ilg'or ish tajribalarini ommalashtirishni taqozo etadi. Oliy ta'lim tizimida elektron ta'lim resurslarning asosiy vazifalari:

- mustaqil ta'lim jarayonini umumiy, yaxlit ishlab chiqish;
- mustaqil ta'limni tashkil etish jarayonida hal etilishi lozim bo'lgan aniq maqsad va vazifalarni belgilash;
- mustaqil ta'limni tashkil etish jarayoni mazmunini ishlab chiqish;
- mustaqil ta'limni tashkil etish jarayonida ta'lim oluvchining erkin, mustaqil faoliyat ko'rsatish uchun muayyan shart-sharoitlarni yaratish hamda maxsus bilimlarni shakllantirish;
- ta'lim oluvchilar faoliyatini nazorat qilish hamda baholashni tashkil etish;
- kadrlar tayyorlash Milliy dasturi maqsadi va vazifalarini ro'yobga chiqarish;
- fan-texnika taraqqiyotidagi axborotlarni yoshlarga yetkazishni tezlashtirish.

T.R. Niyazmetovanning "O'zbek tili va adabiyoti darslarida mustaqil ish bajarish uslubi" mavzusidagi nomzodlik dissertatsiyasida umumiy o'rta ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etish yo'llari va uning o'quvchini faollashtirishdagi ahamiyati haqida fikr yuritiladi. Garchi tadqiqotda mustaqil fikrlash masalasi yetakchilik qilmasada, o'quvchining mustaqil ishlash faoliyati o'z-o'zidan u yoki bu darajada mustaqil mulohazani talab qilishi ko'zga tashlanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotning metodologik asoslari zamonaviy pedagogikaning nazariy va amaliy yutuqlari, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, konstruktivizm, kompetensiyaviy yondashuv hamda faoliyatga asoslangan ta'lim konsepsiyalari bilan belgilanadi. Tadqiqotda mustaqil ta'limni samarali tashkil etishda didaktik prinsiplarning o'zni, ularning mazmun-mohiyati, o'zaro bog'liqligi va ta'lim samaradorligiga ta'siri ilmiy-nazariy asosda tahlil qilinadi.

Tadqiqot metodologiyasi quyidagi ilmiy yondashuvlarni o'z ichiga oladi:

1. **Sistemali yondashuv.** Mustaqil ta'lim – bu murakkab o'quv-pedagogik tizim bo'lib, unda shaxs, mazmun, metodlar, vositalar va natijalar o'zaro bog'liq komponentlar sifatida qaraladi. Ushbu yondashuv asosida tadqiqotda mustaqil ta'limni tashkil etishning barcha bosqichlari va elementlari tizimli tarzda tahlil qilinadi.
2. **Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv.** Tadqiqotda talabaning individual xususiyatlari, o'quv motivatsiyasi, kognitiv faolligi va o'zini o'zi boshqarish qobiliyatlari asosiy e'tiborga olinadi. Mustaqil ta'limni tashkil etishda ta'lim oluvchining subyekt sifatidagi faol ishtiroki va uning shaxsiy rivoji uchun javobgarligi muhim omil sifatida baholanadi.
3. **Faoliyatga asoslangan yondashuv.** Tadqiqot asosida mustaqil ta'lim o'quvchi tomonidan bilimlarni faol egallash, ularni amaliyotda qo'llash, tahlil qilish, muammolarni hal etish va ijodiy yondashuv orqali amalga oshirilishi kerak. Bu yondashuv ta'lim jarayonini o'rganuvchining faol harakati bilan to'ldiradi.

4. **Kompetensiyaviy yondashuv.** Mazkur yondashuvga ko'ra, mustaqil ta'lim orqali nafaqat bilim, balki kasbiy, ijtimoiy va shaxsiy kompetensiyalarni shakllantirish ko'zda tutiladi. Didaktik prinsiplar bu kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi asosiy vosita sifatida baholanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-nazariy va amaliy xulosalarga kelindi:

1. **Mustaqil ta'limning zamonaviy ta'lim jarayonidagi o'rni ortib bormoqda.** Bugungi ta'lim jarayonida mustaqil ta'lim talabalarni faollashtirish, ularning shaxsiy intellektual salohiyatini rivojlantirish va uzluksiz o'z-o'zini o'qitishga tayyorlashning eng samarali vositalaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Bu esa uni tashkil etishda ilmiy asoslangan yondashuvni talab qiladi.
2. **Didaktik prinsiplar mustaqil ta'limning metodologik negizini tashkil etadi.** Mustaqil ta'limni samarali tashkil etishda sistemalilik, izchillik, motivatsiyaga yo'naltirilganlik, mustaqil fikrlashni qo'llab-quvvatlash, individual yondashuv va refleksiv yondashuv kabi didaktik prinsiplar muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan ana shu prinsiplarning uyg'un qo'llanilishi mustaqil ta'lim samaradorligini oshiradi.
3. **Didaktik prinsiplarning amaliy qo'llanilishi yetarli emas.** Tahlillar shuni ko'rsatdiki, ta'lim jarayonida didaktik prinsiplar har doim izchil qo'llanilmayapti. Oliy ta'lim muassasalarida olib borilgan kuzatuv va tahlillar asosida mustaqil ta'lim jarayonida nazariy asoslarning yetarli darajada e'tiborga olinmasligi, talabalar mustaqilligini yuzaki tashkil etish holatlari kuzatildi. Bu esa mustaqil ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.
4. **Xorijiy tajribalar samarali yondashuvlarni aniqlashga imkon berdi.** AQSh, Finlyandiya, Janubiy Koreya, Singapur kabi ilg'or ta'lim tizimlarida mustaqil ta'lim shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, loyihaviy ishlar, muammoli o'qitish va raqamli texnologiyalar bilan uzviy bog'liq tarzda tashkil etilayotgani aniqlandi. Ushbu tajribalar o'zbek ta'lim tizimi uchun muhim innovatsion asos bo'lishi mumkin.
5. **Tavsiya va metodik choralar.** Tadqiqot asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:
 - Mustaqil ta'limni tashkil etishda didaktik prinsiplar asosida metodik qo'llanmalarni ishlab chiqish zarur.
 - Talabalarining refleksiya qilish ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilgan topshiriqlar tizimi yaratilishi lozim.
 - O'qituvchilar uchun metodik qo'llanmalar va trening dasturlarini ishlab chiqish tavsiya etiladi.
 - Mustaqil ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) vositalarining roli oshirilishi va raqamli platformalardan samarali foydalanish yo'llari kengaytirilishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mustaqil ta'lim bugungi kunda zamonaviy pedagogik jarayonning ajralmas tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, mustaqil ta'limni samarali tashkil etish talabani bilimga bo'lgan ichki ehtiyojini faollashtirish, o'zini o'zi anglash va rivojlantirishga bo'lgan intilishlarini rag'batlantirishda muhim omil hisoblanadi. Bunday jarayonni tashkil etishda didaktik prinsiplarning o'rni beqiyosdir.

Tadqiqotda shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy va faoliyatga asoslangan yondashuvlar asosida mustaqil ta'limni tashkil etishning samarali modellari tahlil qilindi. Xorijiy tajribalar misolida ta'limda mustaqillikni shakllantirishga xizmat qiluvchi yondashuvlar – muammoli o'qitish, loyihaviy ishlar, tanqidiy va refleksiv fikrlash metodlari – mustaqil ta'lim mazmunini boyitish uchun muhim manba sifatida xizmat qildi.

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, mustaqil ta'limni tashkil etishda didaktik prinsiplar o'zaro uzviy bog'langan holda qo'llanilsa, ta'lim samaradorligi oshadi, talabani o'quv faoliyatiga bo'lgan mas'uliyati kuchayadi va kasbiy shakllanish jarayoni tezlashadi. Shu bois, kelajakda pedagogik jarayonni takomillashtirishda, xususan oliy ta'lim tizimida, mustaqil ta'limni puxta o'ylangan, ilmiy asoslangan didaktik yondashuvlar asosida tashkil etish zarur.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, mustaqil ta'lim – bu faqatgina o'quv topshiriqlarining mustaqil bajarilishi emas, balki shaxsiy rivojlanishning asosiy omillaridan biri bo'lib, u orqali talabada o'z kasbiga bo'lgan mas'uliyat, hayotiy muammolarga nisbatan mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati va ijodiy tafakkur shakllanadi. Demak, uni tashkil etish jarayonida didaktik prinsiplarning ilmiy-nazariy va metodik asoslarda qo'llanilishi muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bozorova A., Sayfullayeva G. Kredit–modul ta'lim tizimida talabalarning mustaqil ta'lim jarayonini tashkil etish. Yangi o'zbekiston talabalari axborotnomasi. – 2023. – №1(7). – B. 24-28
2. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkil etish. Metodik qo'llanma. –T.: TDPU, 2006. –46 b.
3. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari: Ped. fan. dok. diss. –T., 2007. –315 b.
4. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkil etishning nazariyasi va metodikasi. Monografiya -T, "Fan" 2009
5. Муслимов Н.А. Бўлажак касб таълими ўқитувчиларини касбий шакллантириш. Монография. – Т.: Фан, 2004. - 128 б.
6. Saidova Z.U., Sultanova D.B. Mustaqil ta'limning shakllari, usullari va ustuvorliklari. International scientific-practical conference on the topic of "Problems and perspectives of modern technology in teaching foreign languages". – 2022. – №2(27). – B. 98-100.
7. Mirzayeva Z.Sh., Fayziev V.B. O'quvchilarda mustaqil ta'limni tashkil etish yo'llari. Academic research in educational sciences. – 2021. – №2(5). – B. 362-366.
8. Андрианов П.Н. Развитие технического творчества в трудовом обучения учащихся общеобразовательной школы: Дисс.канд.пед.наук. – М.: 1985. – 234с.
9. Бердиева О.Б. Геометрия таълимида ўқувчиларнинг мустақил ишлаш кўникма ва малакаларини шакллантириш методикаси: Автореф. дис. ... пед.фан.ном. – Т.: ТДПУ, 2007. – 22б.
10. Закинов Э.И. Педагогические основы организации самостоятельной работы учащихся 6 – 8 классов: Дис.канд. пед. наук – Т.: 2001. – 155 с.
11. Султонова Ў.Н. Физикадан ўқувчиларнинг мустақил ўқув фаолиятини ташкил этиш методикаси: Автореф. дис. пед. фан. ном. – Т.: 2007.– 22б.
12. Матчанов С. Умумтаълим тизимида адабиётдан мустақил ишларни ташкил этиш: Автореф. дис.пед.фан.докт. – Т.:1998. – 42 б.
13. Quvondiqova M. Mustaqil ta'limni tashkil etishni takomillashtirish vositalari. Society and innovation. – 2024. – №5(4). – B. 75-80.
14. Ниязметова Т.Р. Методика самостоятельной работы учащихся на уроках узбекской литературы в IV – VII классах: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Т.:1979. - 21 с.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.